

Veiledningsetikk

Forskerutdanningskonferansen 2023: *Etikk i forskerutdanning*. Høgskolen Kristiania, 13. og 14.09.

Berit Støre Brinchmann, Professor, Nord og Nish, Rådet for sykepleieetikk, NEM

www.nord.no

Berit Støre Brinchmann

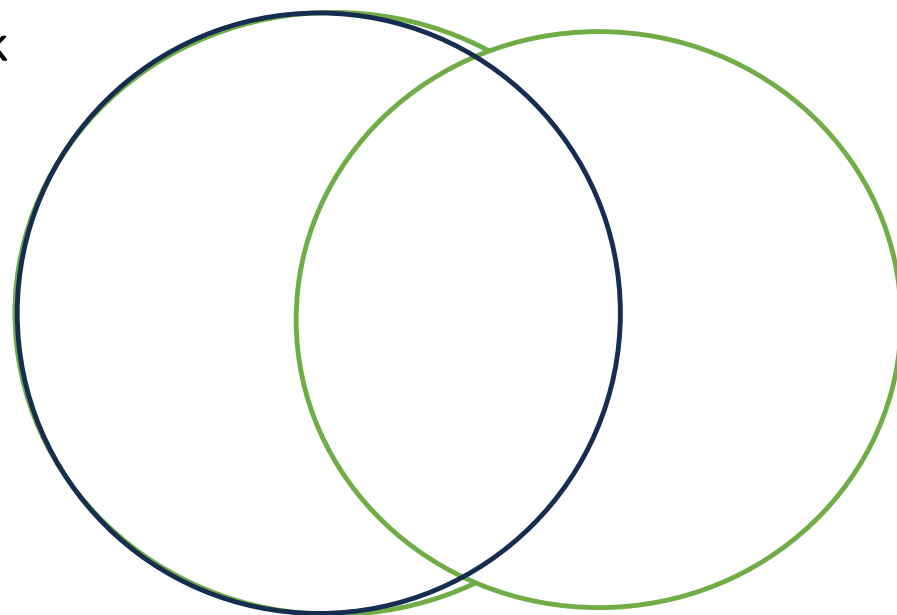

Nord universitet, Nordlandssykehuset
Rådet for sykepleieetikk
NEM

Veiledningsetikk

- “Like før jeg ikke leverte doktorgrad”
- “Skjevt maktforhold gjør at mange doktorander slutter”
- “Stipendiat til salgs”
- “Stipendiater faller mellom to stoler- det er nok mange miserable sjeler der ute”
- “Fortsatt Phd-utfordringer”
- “Flere mangler retningslinjer mellom foreleser og student”
- “Ingen menneskerett å være veileder”
- “Veiledere misbruker unge forskeres intellekt”
- “Mangelfulle systemer for konfliktutsatte stipendiater”
- “Angst, depresjon og kronisk stress: Slik blir du akademiker”
- “En postdoktors råd til nye stipendiater”

Forskningsetikk

Veiledningsetikk/veiledningsintegritet

Figur 1. Forholdet mellom forskningsetikk og veiledningsetikk/integritet

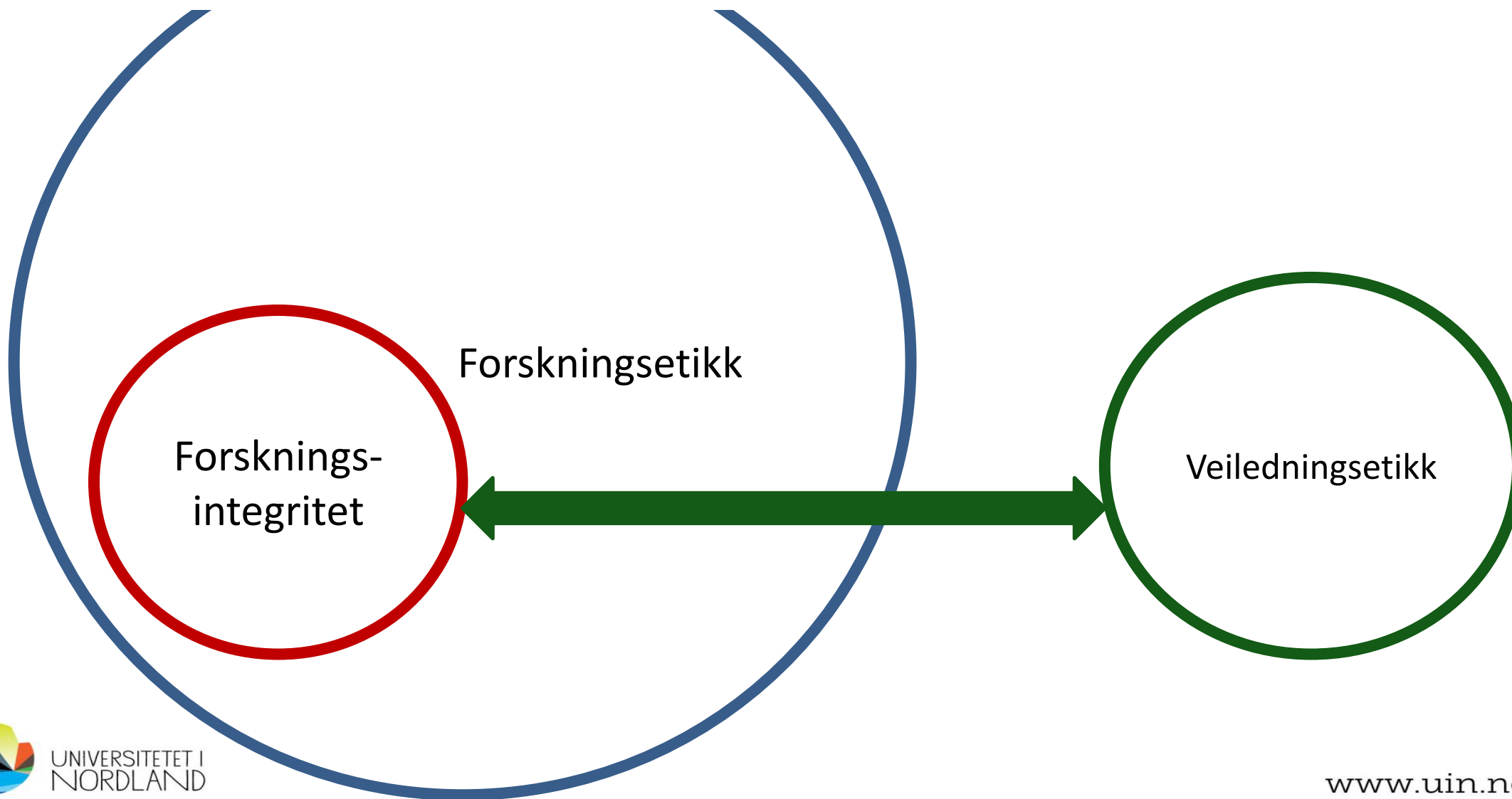
Forskningsetikk/forskningsintegritet

- Mens forskningsetikk primært omhandler forholdet mellom forsker og informant (og samfunnet), handler **forskningsintegritet** om selve utøvelsen av forskning.
- Eksempler på manglende forskningsintegritet kan være fabrikkering av data, manipulering av data, plagiering og fusk når det gjelder medforfatterskap (utelatelse, rekkefølge, inkludering uten grunnlag), dårlig siteringsskikk og publiseringsetikk.

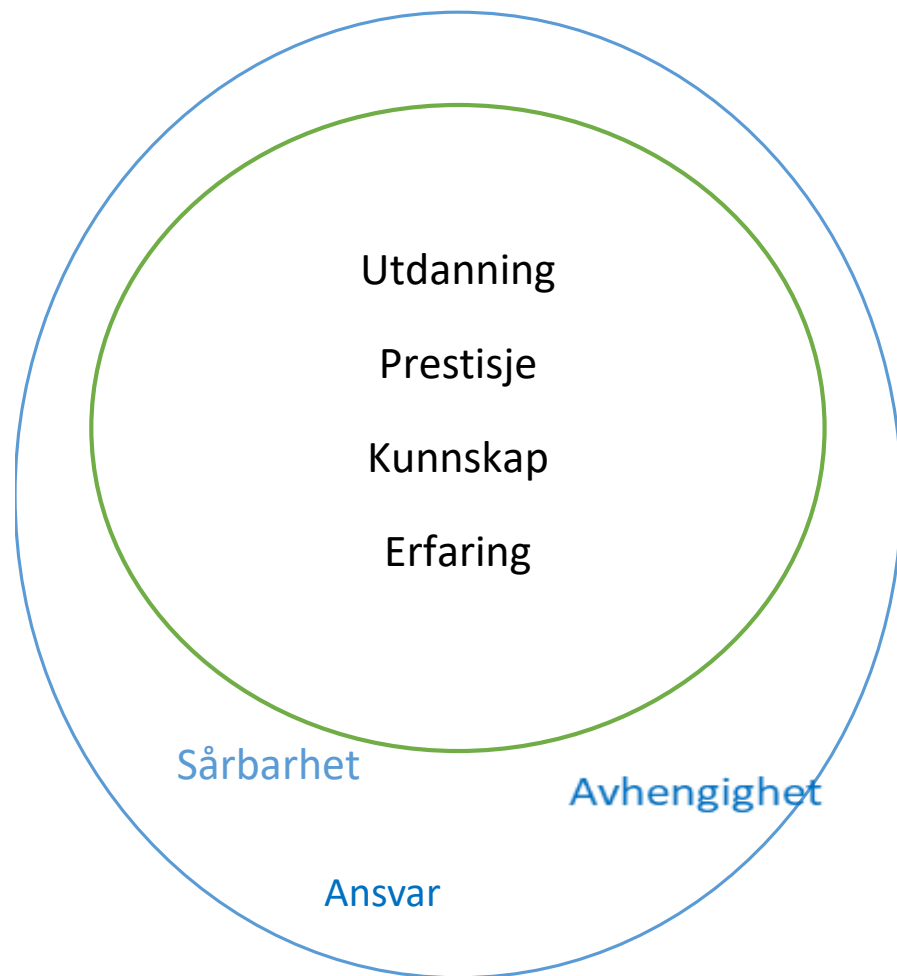
Veiledningsetikk/veiledningsintegritet

- Veiledningsetikk og veiledningsintegritet omhandler forholdet mellom veileder og Ph.d.-student/kandidat.
- Veiledningsetikk berører etiske forhold som er relevant i veiledningsforholdet, som respekt, tillit, ærlighet og åpenhet, og også god siteringsskikk, publiseringsetikk, retningslinjer for medforfatterskap.
- Veiledningsintegritet viser til ærlighet og sannferdighet, og at handlingene samsvarer med grunnleggende verdier for god veiledning (og også forskning).

Hvilken rolle har veileder?

Faglig og personlig integritet

Veileder

Faglig og personlig integritet

Ph.d.-student/kandidat

Veiledningsetikk/veiledningsintegritet

- Det er avgjørende at veilederen er seg bevisst sin profesjonelle rolle, og ikke utnytter det asymmetriske maktforholdet mellom veileder og stipendiat.
- For nære relasjoner kan bli problematisk, og overskygge veileders faglige ansvar.
- Manglende veiledningsintegritet kan være å unnlate å gi veiledning, å gi slett (dårlig, uforberedt) veiledning, men også å skrive for stipendiaten, gjøre for mye.
- Erkjenne når en selv(som veileder) ikke strekker til, utvide veilederteamet ved behov, selv søke veiledning, trekke seg som veileder om nødvendig.
- Hovedmålet er at stipendiaten skal lykkes, ikke at veilederen skal lykkes.

Hva mener stipendiatene?

- Stor **variasjon av krav** til en doktorgradsavhandling mellom ulike fagområder, og innom et fagområde har ulike veiledere ulike krav til en doktorgradsavhandling.
- **Kommunikasjonen** mellom ph.d.-kandidaten og veilederen, veilederens **prosjektledelse**, samt veilederens og fagfeltets **forventninger** av en doktorgradsavhandling påvirker muligheten til å levere innenfor tidsrammen.
- Viktig med **balanse mellom motiverende og engasjerende krav** fra veilederne.

Hva mener stipendiatene?

- **Dårlig kommunikasjon, konflikter, og manglende annerkjennelse, tilbakemeldinger og positiv oppmerksomhet kan medføre misnøye og psykisk belastning**
- Konflikter mellom Ph.d.-kandidaten og veilederen kan ha ulik karakter; **maktuballanse** mellom dem, misforståelse som skyldes **kulturelle forskjeller, uklare arbeidsforhold og forventninger, motstridende krav eller oppgaver og mobbing eller trakassering.**
- Mange Ph.d.-kandidater anser det **vanskelig å løse konflikter** mellom dem selv og veilederen på grunn av **maktuballansen.**
- Vanskelig å inkludere andre fra instituttet som megler (en annen professor eller noen fra administrasjonen) på grunn av Ph.d.-kandidatens midlertidige stilling sammenlignet med veilederens etablerte stilling.

«Om å håpe på en reject»

- Etter et krevende arbeid får jeg bekreftet at artikkelen vår endelig er sendt inn til tidsskriftet. Som avtalt er stipendiaten oppført som førsteforfatter og jeg (veilederen) som andreforfatter. Men etter våre navn dukker det nå opp et for meg ukjent navn.
- Medforfatterskap er akademias svar på været. Alle har meninger, alle har erfaringer, alle kan gi råd, men det er vanskelig få organisert det skikkelig.
- Jeg kjenner Vancouverreglene godt. Alle som har gitt vesentlige bidrag til prosjektet, bør gis anledning til å delta i det videre arbeidet frem mot publisering. Det er ikke tilstrekkelig å bare bidra med datainnsamling, veiledning eller finansiering for å bli oppført som medforfatter. Andre bidragsytere bør krediteres eller takkes i fotnoter, forord eller en sluttmerknad. Alle former for såkalt æresforfatterskap er uakseptabelt. En person som ikke har gitt et vesentlig bidrag, skal ikke stå oppført som forfatter.

- Vancouverreglene er enkle å forholde seg til. Vi skal «... respektere andres bidrag og følge anerkjente normer for medforfatterskap og samarbeid». Piece of cake.
- Jeg sender stipendiaten en e-post. Lurer på om det har skjedd en misforståelse. Hen vil ikke svare skriftlig, men ringer meg. Forklaringen er ikke sjokkerende – jeg har hørt historien før. Vår tredjeforfatter er stipendiatens sjef. Og sjefen har insistert på medforfatterskap.
- Stipendiaten har ikke som meg en trygg inntektsgivende akademiske stilling. Hen er avhengig av å holde seg inne med sjefen dersom hen skal kunne få post doc stilling eller fast stilling ved fakultetet.
- På den ene siden – det er åpenbart at vår nye medforfatter ikke har gitt vesentlige bidrag til artikkelen eller prosjektet. Vancouverreglene gir et tydelig svar. Jeg påpeker selvsagt dette.

- På den andre siden: Stipendiaten er i en svært sårbar situasjon. Hen ringer. Er fortvilet og opprørt. Ber meg om å ikke ta denne saken videre. Forstår min posisjon, men forklarer så de enorme konsekvensene det kan få. Represalier. Publiseringsnekt. Frafall av inntekt. Lover å jobbe mot systemendring om hen en gang kommer i posisjon. Og veien dit er bare mulig gjennom internasjonale publikasjoner. Som vår. Ber meg ~~innstendig å ta sjefen med. Skammer seg.~~
- Forskningsetikk ikke er svart-hvitt, bare grått. Forskningsetikk handler alltid om avveininger, om dilemmaer. Det er vondt. Jeg har et ansvar for forskersikkerheten til stipendiaten og internasjonalt samarbeid, men også for forskerfelleskapet og for å fremme fri og uavhengig forskning.
- Vi har jobbet lenge med denne publikasjonen.
- Jeg skammer meg også – og håper i det stille på en reject.
- (Casen er omarbeidet ut fra en artikkel i *Forskningsetikk*, av Elisabeth Saksrud, 11.10.2022)

Hva er de(t) etiske problem(et)?

SME modellen

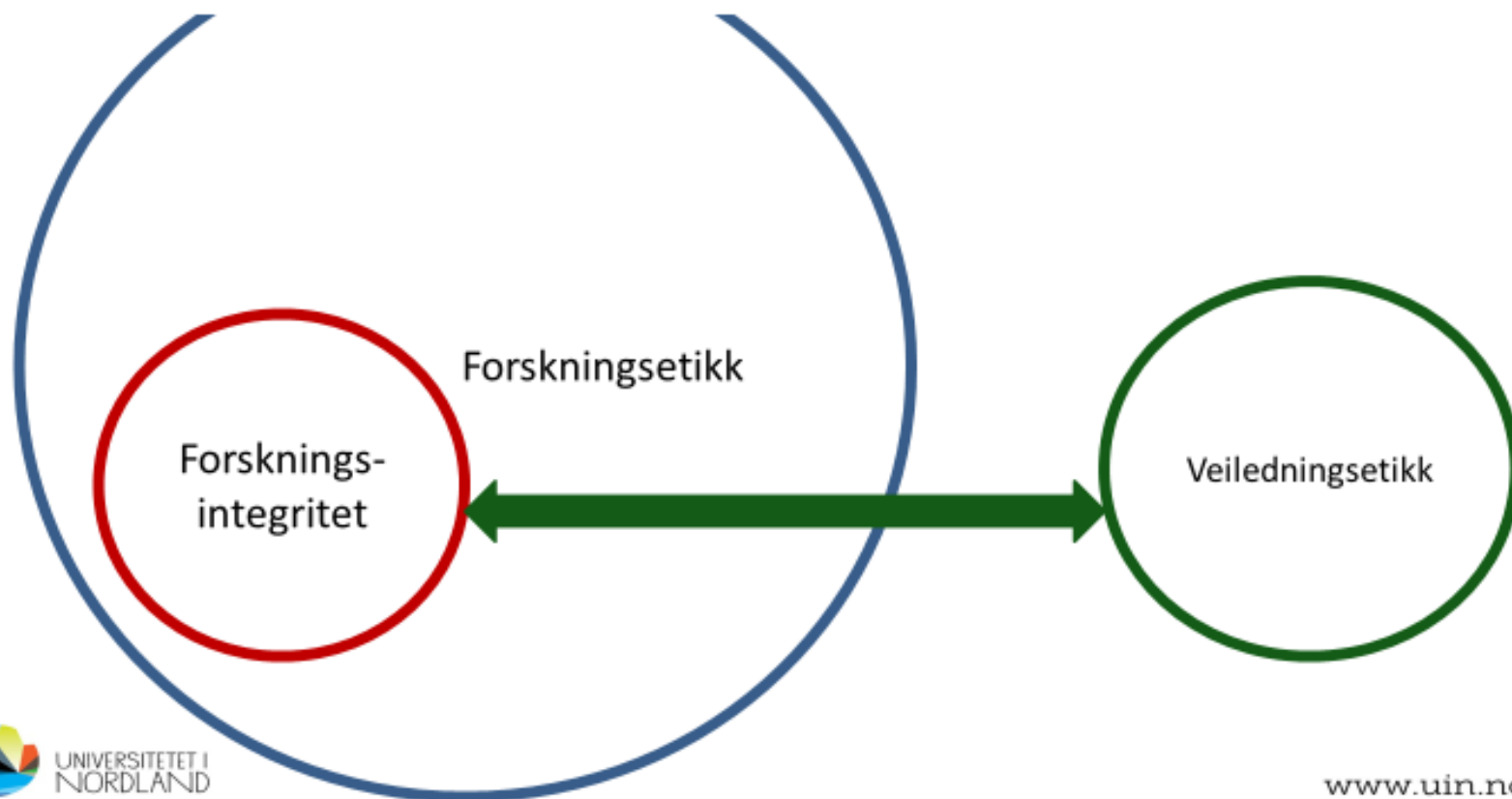
Hva er fakta i saken?	Hvem er berørte parter og hva er deres syn?	Hvilke verdier aktualiseres?	Hvilke lover/retningslinjer aktualiseres?	Hvilke handlingsalternativer finnes?

HVA ER FAKTA I SAKEN?

- Se Case-presentasjonen tidligere

HVA ER DET ETISKE DILEMMAET?

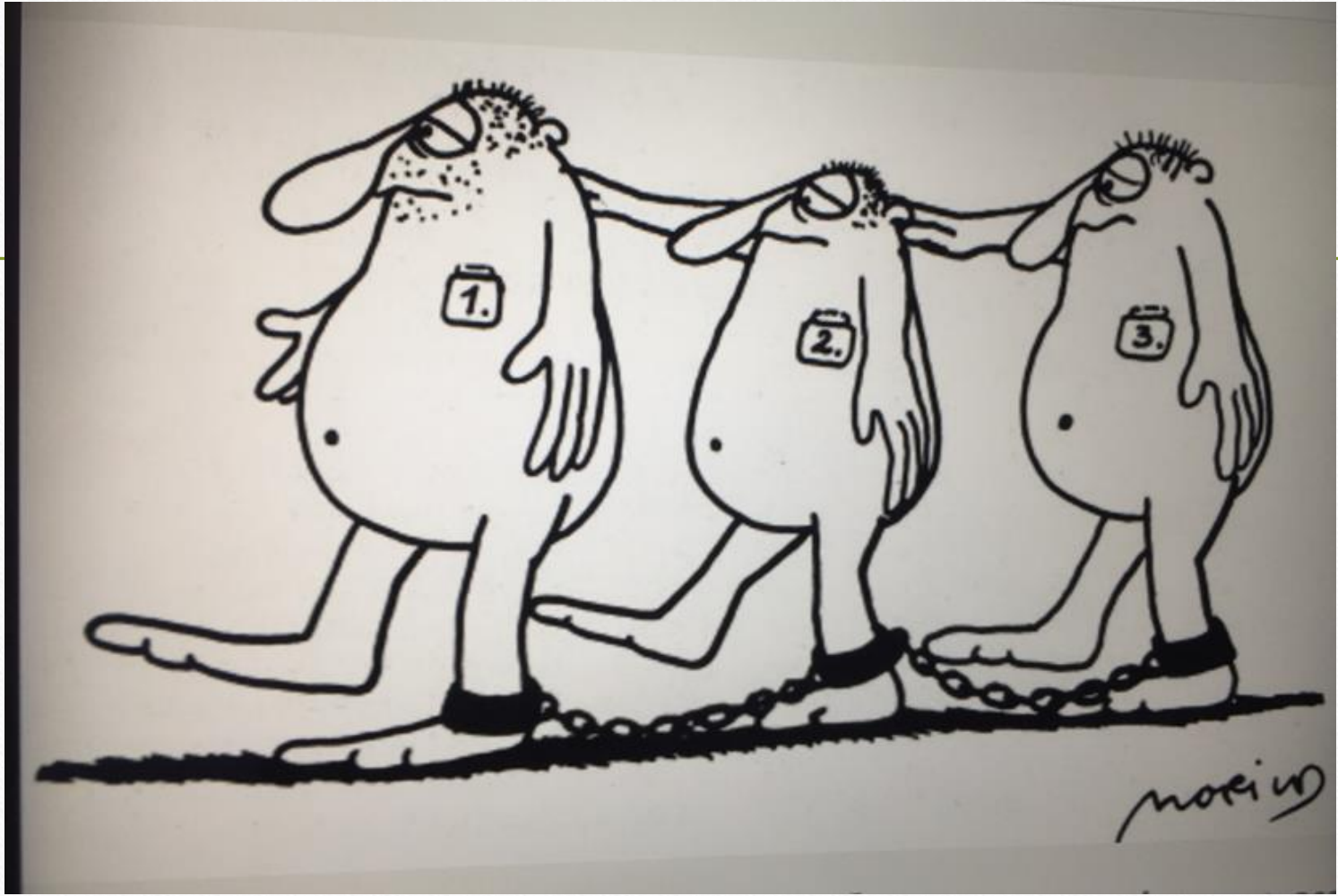
Hvilken rolle har veileder?

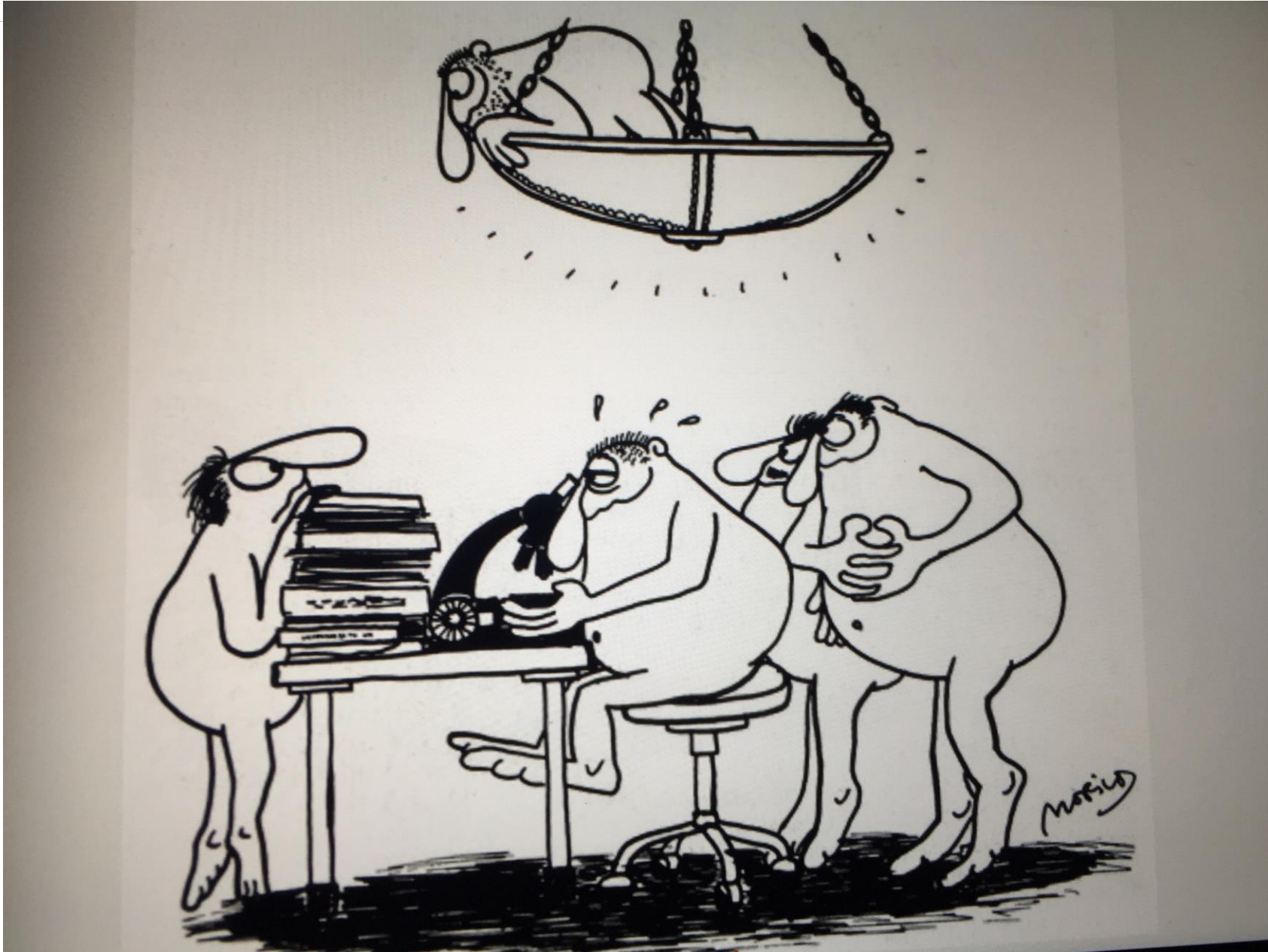

HVA ER DET ETISKE DILEMMAET?

- Skal veilederen forholde seg til Vancouverreglene, og insistere på at sisteforfatteren ikke skal være med på publikasjonen. Dette vil kunne skape konflikt og vanskeligheter for stipendiaten.

HVEM ER DE BERØRTE PARTER OG
HVA ER DERES SYN?

HVEM ER DE BERØRTE PARTER OG HVA ER DERES SYN?

- **Phd-kandidat** – ønsker å få publisert artikkelen og bevare et godt forhold til veileder og til sin sjef. Ønsker fast stilling
- **Veileder** - ønsker å forholde seg til Vancouverreglene, ønsker å unngå konflikt med Phd- kandidat og dennes sjef
- **Phd-kandidatens leder** – ønsker og trenger publikasjoner for egen forskerkarriere
- **Forskersamfunnet** – bør kunne stole på at forfattere har bidratt på artikler der de står som forfattere

HVILKE VERDIER AKTUALISERES?

HVILKE VERDIER AKTUALISERES?

Det kategoriske imperativ

- Alltid handle slik at regelen for din handling skal kunne gjøres til en allmenn lov
- Ikke bruke noen som et middel, men som et mål i seg selv
- Du skal ikke lyve

HVILKE LOVER OG RETNINGSLINJER AKTUALISERES?

HVILKE LOVER OG RETNINGSLINJER AKTUALISERES?

Ot.prp. nr. 58 (2005-2006)

Om lov om behandling av etikk og redelighet i forskning

HVILKE LOVER OG RETNINGSLINJER AKTUALISERES?

Vancouver-reglene stiller fire krav til forfatterskap:

- at medforfatter har bidratt i planleggingen, datainnsamlingen, analyse eller tolkningen av data;
- at man har bidratt vesentlig i skrivingen av artikkelen eller i å revidere dens intellektuelle innhold;
- at man må være med på å godkjenne manuskriptet før publisering og
- at man står ansvarlig for alle aspekter ved studien.

HVILKE HANDLINGSALTERNATIVER FINNES?

HVILKE HANDLINGSSALTERNATIVER FINNES?

- **Alternativ 1:** Unnlate å gjøre noe, for å unngå konflikt. «Håpe på reject»
- **Alternativ 2:** Ta opp med Phd-kandidaten at hen må informere sjefen om at hen ikke kan være medforfatter uten å ha deltatt i arbeidet(vise til Vancouverreglene)
- **Alternativ 3:** Be om et felles møte med Phd-kandidaten og sjefen, der sjefen om orienteres om at hen ikke kan være medforfatter uten å ha deltatt i arbeidet(vise til Vancouverreglene)
- **Alternativ 4:** Be om et møte med sjefen uten at Phd-kandidaten, der sjefen orienteres om at hen ikke kan være medforfatter uten å ha deltatt i arbeidet

Påstand om seksuell trakassering

- I forbindelse med et faglig arrangement kom en mannlig professor med uttalelser av seksuelt ladet karakter til stipendiaten han var hovedveileder for. Ingen av de to hadde drukket alkohol, og uttalelsene kom på dagtid. Stipendiaten informerte om forholdet først i en medarbeidersamtale, og deretter etter et møte på fakultetet der #metoo-kampanjen var et tema.
- Stipendiaten opplevde kommentarene som svært ubehagelige. Hun fikk dessuten problemer med å jobbe etter hendelsen. Det var ingen fysiske tilnærmelser fra veilederen.

- Stipendiaten mener hun ikke ble tatt på alvor da hun ga beskjed om saken første gang, og tok saken opp på nytt da fakultetet arrangerte et møte.
- Det ble også arrangert et møte på fakultetet der både veileder og stipendiat var til stede. Resultatet av møtet ble at professoren ikke lenger skulle være stipendiatens hovedveileder. Men han fortsatte som biveileder, noe stipendiaten selv ønsket.
- Stipendiaten og veilederen hadde ulike oppfatninger om hva hadde skjedd, og veilederen benektet å ha sagt noe som helst upassende:
 - Den historien hun har fortalt er ikke sann, sa mannen.

- Veilederen viste også til at stipendiaten hadde forsøkt å forhandle seg frem til lengre tid til å skrive avhandlingen i forbindelse med saken, og å til å kunne sitte et annet sted enn fakultetet og jobbe.
-
- – Menneskelig sett går det an å forstå at hun kan ha sagt noe slikt i en situasjon der hun var presset. Men at jeg skulle drive med seksuell trakassering på noe plan har ikke forekommet. Veilederen syntes saken var vanskelig, og fryktet for ryktet sitt for noe han hevdet ikke hadde grunnlag i virkeligheten.
 - (Casen er omarbeidet ut fra en artikkel i *På Høyden*, av Hilde Kristin Strand, 19.02.2018)

Hva er de(t) etiske problem(et)?

SME modellen

Hva er fakta i saken?	Hvem er berørte parter og hva er deres syn?	Hvilke verdier aktualiseres?	Hvilke lover/retningslinjer aktualiseres?	Hvilke handlingsalternativer finnes?

A close-up photograph of a woman's open palm held up towards the camera. The words "# ME TOO" are written in black marker on the palm. The woman's face and dark hair are visible in the background but are out of focus. The background is a plain, light-colored wall.

ME
TOO